

DEDDF TAI (CYMRU) 2014

EXPLANATORY NOTES

SYLWEBAETH AR YR ADRANNAU

Rhan 2 Digartrefedd

Adran 50 – Dyletswydd i gynnal adolygiad digartrefedd a llunio strategaeth ddigartrefedd

110. Rhaid i awdurdod tai lleol, yn gyfnodol, ymgymryd ag adolygiadau digartrefedd yn ei ardal. Yn seiliedig ar ganlyniadau adolygiad, rhaid iddo lunio a mabwysiadu strategaeth ddigartrefedd. Rhaid mabwysiadu'r strategaeth gyntaf yn 2018. Rhaid iddo ddatblygu a mabwysiadu strategaeth ym mhob pedwaredd flwyddyn ar ôl 2018. Mae gan Weinidogion Cymru b#er i amrywio'r amserlen hon. Rhaid i awdurdod ystyried y strategaeth wrth arfer ei holl swyddogaethau, ac nid yn unig ei swyddogaethau fel awdurdod tai lleol. Wrth gyflawni ei ddyletswyddau o dan yr adran hon rhaid i awdurdod tai lleol roi sylw i'r canllawiau a ddyroddir gan Weinidogion Cymru o dan adran 98.

Adran 51 – Adolygiadau digartrefedd

111. Rhaid i awdurdod tai lleol ymgymryd ag adolygiad digartrefedd a chyhoeddi'r canlyniadau. Mae is-adran (1) yn nodi'r hyn y mae'n rhaid ei gynnwys yn yr adolygiad. Mae'n cynnwys y gweithgareddau yr ymgymeryd â hwy i atal digartrefedd a gwaith darparu llety a chymorth i'r rhai a all ddod yn ddigartref yn ardal yr awdurdod. Rhaid i'r adolygiad digartrefedd adolygu hefyd yr adnoddau sydd ar gael i'r awdurdod, gan gynnwys y rhai sydd ar gael i'w swyddogaethau nad ydynt yn swyddogaethau tai, yn ogystal â'r rhai sydd ar gael i gyrff cyhoeddus eraill a sefydliadau'r trydydd sector ar gyfer gweithgareddau o'r fath. Mae is-adran (2) yn nodi sut y mae'n rhaid i ganlyniadau'r adolygiad gael eu cyhoeddi.

Adran 52 – Strategaethau digartrefedd

112. Mae strategaeth ddigartrefedd yn strategaeth i sicrhau'r amcanion a bennir yn is-adran (1), sef: atal digartrefedd; bod llety addas ar gael ac y bydd ar gael i bobl sy'n ddigartref neu y gallent ddod yn ddigartref; bod cymorth boddhaol ar gael hefyd i bobl sy'n ddigartref neu y gallent ddod yn ddigartref. Gall awdurdod ystyried unrhyw un neu rai o'r swyddogaethau, nid ei swyddogaethau tai'n unig, wrth bennu'r strategaeth. Mae is-adran (3) yn esbonio y gall y strategaeth gynnwys camau y mae'r awdurdod yn disgwyl i awdurdodau cyhoeddus perthnasol eraill eu cymryd a chymryd gan unrhyw sefydliad – gwirfoddol neu fel arall – a all gyfrannu at gyflawni'r amcanion. Fel y dywedwyd yn is-adran (4), rhaid i hyn gael cymeradwyaeth y corff o dan sylw.
113. Rhaid i'r strategaeth gynnwys darpariaeth ar gyfer pobl y mae arnynt angen penodol am gymorth (mae is-adran (6) yn cyfeirio at hyn). Maent yn cynnwys pobl sy'n gadael carchar neu lety cadw ieuentid, pobl ifanc sy'n gadael gofal, pobl sy'n gadael y lluoedd arfog, pobl sy'n gadael yr ysbyty ar ôl cael triniaeth fel cleifion yno am anhwylder meddwl a phobl sy'n cael gwasanaethau iechyd meddwl yn y gymuned.

114. Rhaid i awdurdod lleol ymgynghori cyn mabwysiadu neu addasu ei strategaeth (gweler is-adran (8)), y mae'n rhaid ei chyhoeddi. Nodir y gofynion ar gyfer cyhoeddi yn is-adran (9).

Adran 53 – Trosolwg o'r Bennod hon

115. Mae gan awdurdod tai lleol ddyletswyddau i helpu pobl sy'n ddigartref neu o dan fygythiad o ddigartrefedd. Mae'r adran hon yn disgrifio'r hyn y mae darpariaethau'r Bennod hon o Ran 2 o'r Ddeddf yn ei wneud neu'n ei wneud yn ofynnol.

Adran 54 – Cymhwyso termau allweddol

116. Mae'r termau allweddol a ddefnyddir yn y Rhan hon o'r Bil yn cynnwys "digartref", "o dan fygythiad o ddigartrefedd", "llety sydd ar gael i'w feddiannu", ac a yw'n "rhesymol i barhau i feddiannu llety", termau sy'n cael eu hesbonio yn adrannau 55 i 57 yn y drefn honno. Mae adran 58 yn esbonio ystyr "camdriniaeth" a "camdriniaeth ddomestig". Mae adran 59 yn esbonio "addasrwydd llety".

Adran 55 – Ystyr digartrefedd a'r bygythiad o ddigartrefedd

117. Mae person yn ddigartref os nad oes unrhyw lety ar gael iddo ei feddiannu y mae ganddo hawl gyfreithiol i'w feddiannu. Mae hawl o'r fath yn cynnwys cyfyngiadau ar allu rhywun arall i adennill meddiant o'r llety. Os oes gan berson gartref, ond nad yw'n gallu cael mynediad iddo, mae'n ddigartref hefyd. Os yw cartref person yn un symudol, megis carafán neu gwch preswyl, ond nad oes unrhyw fan lle y caiff ei leoli a byw ynddo, mae yntau hefyd yn ddigartref.
118. Ni fernir bod rhywun yn berson sydd â llety ond os yw'n rhesymol iddo barhau i'w feddiannu (mae adran 57 yn cyfeirio at hyn). Mae person o dan fygythiad o ddigartrefedd os yw'n debygol y bydd yn dod yn ddigartref o fewn 56 o ddiwrnodau.

Adran 56 – Ystyr llety sydd ar gael i'w feddiannu

119. Ni chaniateir i lety gael ei ystyried yn llety sydd ar gael i berson ei feddiannu ond os yw ar gael hefyd i unrhyw berson arall sy'n byw fel arfer gydag ef. Caiff y person arall hwnnw fod yn aelod o'r teulu neu berson arall y gellid disgwyl yn rhesymol iddo fyw gydag ef.

Adran 57 – A yw'n rhesymol parhau i feddiannu llety

120. Nid yw'n rhesymol parhau i feddiannu llety os yw'n gosod person neu aelod o aelwyd y person hwnnw mewn perygl o gael ei gam-drin. Mae is-adran (2) yn esbonio bod "aelod o aelwyd y person" yn golygu rhywun sy'n preswyl fel arfer gyda'r person hwnnw fel aelod o deulu'r person neu berson arall y gellid disgwyl yn rhesymol iddo fyw gyda'r person hwnnw. Cyfeiriodd Deddf Tai 1996 at drais ("violence"); mae hynny wedi ei newid bellach i gamdriniaeth ("abuse") er mwyn egluro na ddylid cyfyngu'r term i drais corfforol (gweler adran 58).
121. Wrth benderfynu a yw'n rhesymol parhau i feddiannu llety, neu a fyddai wedi bod yn rhesymol parhau i'w feddiannu pan fo meddiannaeth person wedi dod i ben, caiff yr awdurdod tai lleol ystyried yr amgylchiadau cyffredinol sy'n bodoli. Yr amgylchiadau yw'r rhai mewn perthynas â thai yn ardal yr awdurdod tai lleol y mae person wedi gwneud cais iddo am gymorth i sicrhau llety ond rhaid i'r awdurdod ystyried hefyd p'un a yw'r llety yn fforddiadwy i'r person hwnnw ai peidio (is-adran (3)). Caiff Gweinidogion Cymru bennu amgylchiadau eraill lle y bydd yn cael ei ystyried yn rhesymol neu'n afresymol i barhau i feddiannu llety a materion eraill sydd i'w hystyried neu eu diystyru.

Adran 58 – Ystyr camdriniaeth a chamdriniaeth ddomestig

122. Mae “camdriniaeth” yn golygu trais corfforol, ymddygiad bygythiol neu fygylus ac unrhyw ffurf o gamdriniaeth arall a all, yn uniongyrchol neu’n anuniongyrchol, arwain at berygl o niwed. Mae “camdriniaeth” yn “gamdriniaeth ddomestig” os yw’n dod o du person sy’n gysylltiedig â’r dioddefwr. Diffinnir ystyr “cysylltiedig â” yn is-adran (2). Ymdrinnir â chymhwyso’r term mewn achosion pan fo plentyn mabwysiedig neu blant mabwysiedig yn is-adrannau (3) i (4).

Adran 59 – Addasrwydd llety

123. Wrth benderfynu addasrwydd, rhaid i awdurdod tai lleol roi sylw i Ran 1 o’r Ddeddf hon ac i’r Deddfau Seneddol eraill a restrir yn is-adran (1). Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i’r awdurdod, wrth benderfynu a yw llety’n addas ar gyfer person, roi sylw i p’un a yw’r llety yn fforddiadwy i’r person ai peidio. Caiff Gweinidogion Cymru bennu amgylchiadau pan na fo llety i’w ystyried yn addas a materion eraill y mae’n rhaid eu hystyried neu eu diystyru.

Adran 60 – Dyletswydd i ddarparu gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy i gael gafael ar gymorth

124. Rhaid i awdurdod tai lleol drefnu bod gwasanaeth di-dâl yn cael ei ddarparu i bobl yn ei ardal neu’r rhai sydd â chysylltiad lleol â’r ardal. Gallai hyn gynnwys, er enghraifft, pobl sy’n ceisio symud i’r ardal i fod yn nes at waith neu berthnasau. Rhaid i’r gwasanaeth ddarparu gwybodaeth a chyngor am ddiartrefedd ac ni ddylai gael ei gyfyngu i’r cymorth sydd ar gael yn ardal yr awdurdod. Rhaid iddo ddarparu cynhorthwy hefyd i gael gafael ar unrhyw gymorth perthnasol i’r rhai sydd, neu y gallent ddod yn ddiartref. Nid yw wedi ei gyfyngu i’r rhai sydd o dan fygythiad o ddiartrefedd o fewn 56 o ddiwrnodau (gweler adran 55) a rhaid iddo gynnwys cynhorthwy i gael gafael ar wasanaethau atal diartrefedd.
125. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i’r gwasanaeth gynnwys cyhoeddi gwybodaeth a chyngor am y cymorth sydd ar gael i’r diartref a sut i gael gafael arno. Rhaid i’r awdurdod sicrhau bod y gwasanaeth wedi ei ddylunio i ddiwallu anghenion grwpiau sydd mewn perygl penodol o ddod yn ddiartref. Mae hyn yn cynnwys pobl sy’n gadael carchar neu lety cadw ieuenticid, pobl ifanc sy’n gadael gofal, pobl sy’n gadael y lluoedd arfog, a phobl sy’n gadael ysbyty ar ôl triniaeth fel cleifion preswyl am anhwylder meddwl neu’n cael gwasanaethau iechyd meddwl yn y gymuned.
126. Wrth drefnu’r gwasanaeth, caiff awdurdod weithio gydag awdurdodau tai lleol eraill. Caiff yr awdurdod ddarparu’r gwasanaeth yn uniongyrchol. Fel arall neu’n ychwanegol at hynny, gallai, er enghraifft, drefnu bod awdurdod arall neu asiantaeth gynghori wirfoddol yn darparu’r gwasanaeth. Caniateir i’r gwasanaeth gael ei gyfuno â gwasanaethau cynghori y darperir ar eu cyfer o dan Ddeddf y Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.
127. Darparodd adrannau 179(2) a (3), 180 a 181 o Ddeddf Tai 1996 y gallai awdurdodau tai lleol roi cynhorthwy ariannol a chynhorthwy arall i ddarparwyr cyngor diartrefedd. Nid yw’r darpariaethau hyn wedi eu hatgynhyrchu yma, gan fod pwerau cyffredinol awdurdodau lleol ar gael ar gyfer hyn.

Adran 61 - Cymhwysra am gymorth o dan y Bennod hon

128. Mae Atodlen 2 o’r Ddeddf yn penderfynu p’un a yw personau o dramor yn gymwys i gael cymorth o dan ddarpariaethau’r Rhan hon.

Adran 62 – Dyletswydd i asesu

129. Os yw person (“ceisydd”) yn gwneud cais i awdurdod tai lleol am lety neu am gymorth i gadw llety neu ddod o hyd iddo a’i bod yn ymddangos i’r awdurdod y gallai’r person

fod yn ddigartref neu o dan fygythiad o ddigartrefedd, rhaid iddo gynnal asesiad o achos y ceisydd. Nid oes rhaid i'r cais fod yn gais am gynhorthwy o dan y Bennod hon.

130. Nid oes angen unrhyw asesiad os yw awdurdod tai lleol wedi asesu'r person hwnnw o'r blaen, a bod yr awdurdod tai lleol y gwnaed y cais iddo yn fodlon nad yw amgylchiadau'r person wedi newid ers i'r asesiad hwnnw gael ei gynnal ac nad oes unrhyw wybodaeth newydd sy'n effeithio'n sylweddol ar yr asesiad.
131. Rhaid i'r awdurdod ystyried a yw'r ceisydd yn gymwys i gael cymorth (mae adran 61 yn cyfeirio at hyn). Os yw'n gymwys, rhaid i'r awdurdod wneud asesiad o nifer o bethau. Nodir y rhain yn is-adrannau (5)(a)-(d) a (6)(a)-(b). Maent yn cynnwys yr amgylchiadau sydd wedi peri i'r ceisydd fod yn ddigartref neu fod o dan fygythiad o ddigartrefedd, anghenion tai y person, y gefnogaeth y mae ei hangen ar y person neu'r rhai y gellid disgwyl yn rhesymol iddynt fyw gydag ef i gadw llety sy'n dod ar gael, ac a oes dyletswydd ar yr awdurdod i'r person o dan y Bennod hon.
132. Rhaid i'r awdurdod adolygu ei asesiad tra bo'n ystyried bod dyletswydd arno, neu y gallai dyletswydd fod arno, i'r ceisydd o dan y Bennod hon (is-adran (8)). Mae is-adran (9) yn nodi dau achos pan fydd yn rhaid i awdurdod adolygu ei asesiad.
133. Mae is-adran (10) yn egluro nad oes rhaid i awdurdod asesu a oes dyletswydd arno o dan adran 75, hyd nes y bydd yn adolygu ei asesiad yn yr amgylchiadau a ddisgrifir gan achos 2 (gweler is-adran (9)). Mae achos 2 yn ei gwneud yn ofynnol i adolygu asesiad os yw'n ymddangos i'r awdurdod fod y ddyletswydd i helpu i sicrhau llety o dan adran 73 wedi dod i ben neu y bydd yn dod i ben ac y gall dyletswydd fod yn ddyledus i'r ceisydd o dan adran 75.
134. Er enghraifft, nid oes unrhyw ofyniad i asesu a yw ceisydd yn ddigartref yn fwriadol, hyd nes y bydd achos 2 yn gymwys. Er hynny, mae dewis gan awdurdod i ymchwilio i hyn yn gynharach.
135. Fel enghraifft bellach, o ran angen blaenoriaethol, bydd awdurdod yn dal yn gorfod ystyried a yw'n ymddangos bod ceisydd mewn angen blaenoriaethol at ddibenion ystyried ei ddyletswyddau mewn cysylltiad â llety interim o dan adran 68. Er hynny, ni fydd yn gorfod cynnal yr ymchwiliadau i fodloni ei hun am hynny hyd nes y bydd achos 2 yn gymwys, er y caiff eu cynnal cyn hynny.

Adran 63 –Hysbysu am ganlyniad asesiad

136. Rhaid i awdurdod tai lleol hysbysu ceisydd am ganlyniad ei asesiad. Os yw ei benderfyniad yn erbyn buddiannau'r ceisydd, rhaid iddo roi rhesymau am y penderfyniad hwnnw yn yr hysbysiad y mae'n ei ddyroddi. Rhaid i'r hysbysiad, y mae'n rhaid iddo fod ar ffurf ysgrifenedig, roi gwybod i'r ceisydd am ei hawl i gael adolygiad o'r penderfyniad ac am y cyfnod amser y mae'n rhaid cyflwyno cais am adolygiad ynddo. Nodir y cyfnod amser yn adran 85(5); ac oni fydd yr awdurdod yn caniatáu ar gyfer cyfnod gwahanol, bydd yn rhaid i'r cais gael ei wneud cyn diwedd 21 o ddiwrnodau gan ddechrau gyda'r diwrnod yr hysbysir y ceisydd am y penderfyniad. Os na fydd yr hysbysiad yn dod i law'r ceisydd, caiff ei drin fel pe bai wedi ei roi os yw ar gael yn swyddfa'r awdurdod am gyfnod rhesymol i'w gasglu gan y ceisydd neu gan rywun ar ran y ceisydd.

Adran 64 - Sut i sicrhau neu gynorthwyo i sicrhau bod llety ar gael

137. Caiff awdurdod tai lleol gynorthwyo i sicrhau llety addas i'w feddiannu gan geisydd mewn nifer o ffyrdd: drwy drefnu i berson ac eithrio'r awdurdod i ddarparu rhywbeth; drwy wneud hynny ei hun, neu drwy ddarparu a threfnu bod rhywbeth yn cael ei ddarparu i rywun ac eithrio'r ceisydd. Darperir rhestr o enghreifftiau yn is-adran (2). Mae'r rhestr yn cynnwys gwybodaeth a chyngor, cyfryngu, talu grant neu fenthyciad, gwarantau ynglŷn â thaliadau, cymorth i reoli dyled, a llety.

Adran 65 - Ystyr cynorthwyo i sicrhau

138. Pan fo'n ofynnol i awdurdod tai lleol "gynorthwyo i sicrhau" (yn hytrach na "sicrhau") bod llety addas ar gael o dan y Bennod hon, neu nad yw'n peidio â bod ar gael, rhaid iddo gymryd camau rhesymol i wneud hynny. Wrth gymryd y camau hynny, gall ystyried yr angen i wneud y defnydd gorau o adnoddau'r awdurdod. Nid yw'n ofynnol iddo ddarparu llety.

Adran 66 – Dyletswydd i gynorthwyo i atal ceisydd rhag dod yn ddigartref

139. Os yw awdurdod tai lleol yn fodlon bod ceisydd o dan fygythiad o ddigartrefedd (mae adran 55(4) yn cyfeirio at hyn) ac yn gymwys i gael cymorth (Atodlen 2), rhaid iddo gynorthwyo'r ceisydd i sicrhau na fydd llety addas yn peidio â bod ar gael i'r ceisydd ei feddiannu. Nid yw'r ddyletswydd hon yn effeithio ar hawl yr awdurdod i sicrhau meddiant gwag o unrhyw lety.

Adran 67 – Amgylchiadau pan fo'r ddyletswydd yn adran 66 yn dod i ben

140. Nodir yr amgylchiadau pan fo'r ddyletswydd yn adran 66 yn dod i ben yn is-adrannau (2), (3), neu (4). Mae'r rhain yn ymdrin â'r achosion a ganlyn:
- pan fo'r awdurdod yn fodlon bod y ceisydd wedi dod yn ddigartref;
 - pan fo'r awdurdod yn fodlon nad yw'r ceisydd bellach o dan fygythiad o ddigartrefedd a bod llety addas yn debyg o fod ar gael i'r ceisydd am chwe mis o leiaf; neu
 - pan fo'r awdurdod yn fodlon bod y ceisydd, ar ôl cael ei hysbysu gan yr awdurdod am ganlyniadau posibl gwrthod neu dderbyn y cynnig, yn gwrthod cynnig o lety y mae'r awdurdod o'r farn ei fod yn addas i'r ceisydd ac sy'n debyg o fod ar gael i'r ceisydd ei feddiannu am 6 mis o leiaf.
141. Mae adran 79 yn nodi amgylchiadau eraill pan y gallai'r ddyletswydd yn adran 66 ddod i ben. Er enghraifft, pan fo camgymeriad wedi ei wneud am ddyletswydd i geisydd, pan fo ceisydd yn tynnu ei gais yn ôl, neu mewn achosion pan fo ceisydd yn methu, a hynny'n afresymol, â chydweithredu â'r awdurdod mewn cysylltiad â helpu i sicrhau nad yw'r ceisydd yn dod yn ddigartref.

Adran 68 - Dyletswydd interim i sicrhau llety i geiswyr digartref mewn angen blaenoriaethol

142. Pan fo'n ymddangos i awdurdod y gall ceisydd fod yn ddigartref, yn gymwys i gael cymorth, a bod arno angen blaenoriaethol am lety, rhaid i'r awdurdod sicrhau bod llety addas ar gael i'r ceisydd tra bo'n ymchwilio i achos y ceisydd ac yn penderfynu ar yr achos hwnnw.
143. Yn yr un modd, mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod sicrhau llety addas mewn cysylltiad â cheisydd a) y mae'r awdurdod yn meddwl bod arno angen blaenoriaethol am lety (neu geisydd y mae ei achos wedi ei atgyfeirio at awdurdod tai lleol yng Nghymru gan awdurdod tai lleol yn Lloegr o dan adran 198(1) o Ddeddf Tai 1996); a b) y mae'r ddyletswydd yn adran 73 (y ddyletswydd i gynorthwyo i sicrhau llety i geiswyr digartref sy'n gymwys i gael cymorth) yn gymwys iddo.
144. Mae'r ddyletswydd o dan yr adran hon yn gymwys hyd nes y bydd yn dod i ben mewn unrhyw un neu rai o'r amgylchiadau a ddisgrifir yn adran 69 neu 79.

Adran 69 – Amgylchiadau pan fo'r ddyletswydd yn adran 68 yn dod i ben

145. Mae'r ddyletswydd interim i sicrhau llety yn dod i ben o dan yr amgylchiadau a nodir yn is-adrannau (2) a (3), ond gweler adran 79 am amgylchiadau pellach pan fo'r ddyletswydd yn dod i ben.

Adran 70 - Angen blaenoriaethol am lety

146. Mae gan rai pobl angen blaenoriaethol am lety at ddibenion Pennod 2 o'r Rhan hon. Nodir y rhain yn is-adran (1). Diffinnir ystyr "yn derbyn gofal, yn cael ei letya neu'n cael ei faethu" yn is-adran (2). Diffinnir termau megis "cartref gofal", "gr#p comisiynu clinigol", "swyddogaethau addysg", "ysbyty annibynnol", "awdurdod lleol yn Lloegr", a "Bwrdd Iechyd Lleol" yn is-adran (3).

Adran 71 – Ystyr hyglwyf yn adran 70

147. Bernir bod person yn hyglwyf o ganlyniad i reswm a grybwyllir ym mharagraff (c) neu (j) o adran 70 os yw'r awdurdod, ar ôl ystyried holl amgylchiadau'r person, o'r farn y byddai'r person yn llai abl i ymorol amdano'i hun (o ganlyniad i'r rheswm hwnnw) petai'n dod yn ddigartref ar y stryd nag y byddai person digartref cyffredin sy'n dod yn ddigartref ar y stryd ac y byddai hynny'n arwain y person at ddiodeff mwy o niwed na'r hyn a fyddai'n cael ei ddiodeff gan y person digartref cyffredin.
148. Mae "digartref ar y stryd" yn golygu nad oes gan berson unrhyw lety y mae ganddo hawlogaeth i'w feddiannu ar ffurf buddiant ynddo neu orchymyn llys, neu ar ffurf trwydded ddatganedig neu oblygedig i'w feddiannu, neu yn rhinwedd hawl a roddir gan y gyfraith. Nid yw'r diffiniad o "digartref" yn adrannau 55 a 56 yn gymwys i'r diffiniad hwn. Mae hynny'n golygu, er enghraifft, nad oes angen i'r llety fod yn llety y mae'n rhesymol i barhau i'w feddiannu.

Adran 72 – P#er i ddiwygio neu ddiddymu darpariaethau yngl#n ag angen blaenoriaethol am lety

149. Mae hyn yn caniatáu i Weinidogion Cymru drwy orchymyn ddiwygio neu ddileu unrhyw amodau sy'n ymwneud ag angen blaenoriaethol, gan gynnwys y disgrifiad o bersonau y bernir eu bod mewn angen blaenoriaethol at ddibenion y Bennod hon o'r Ddeddf. Rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori'n unol â gofynion is-adran (3) cyn gwneud gorchymyn.

Adran 73 - Dyletswydd i gynorthwyo i sicrhau llety ar gyfer ceiswyr digartref

150. Rhaid i awdurdod tai lleol gynorthwyo i sicrhau llety addas i geisydd ei feddiannu os yw'n fodlon bod y ceisydd yn ddigartref ac yn gymwys i gael cymorth. Nid yw'r ddyletswydd hon yn gymwys os yw'r awdurdod yn atgyfeirio'r ceisydd at awdurdod tai lleol arall (gweler adran 80).

Adran 74 –Amgylchiadau pan fo'r ddyletswydd yn adran 73 yn dod i ben

151. Mae'r ddyletswydd o dan adran 73 i gynorthwyo i sicrhau llety addas yn dod i ben o dan yr amgylchiadau a ddisgrifir gan is-adrannau (2), (3), (4) a (5). Rhaid i'r ceisydd fod wedi ei hysbysu'n unol ag adran 84, sy'n nodi'r gofyniad i roi hysbysiad i'r ceisydd fod y ddyletswydd wedi dod i ben.

Adran 75 – Dyletswydd i sicrhau llety ar gyfer ceiswyr mewn angen blaenoriaethol pan fo'r ddyletswydd yn adran 73 yn dod i ben

152. Pan fo'r awdurdod tai lleol yn fodlon bod ceisydd cymwys yn parhau i fod yn ddigartref, nad yw'n ddigartref yn fwriadol a bod arno angen blaenoriaethol, rhaid iddo sicrhau llety ar gyfer y ceisydd hwnnw. Mae'r adran hon yn darparu ar gyfer ceiswyr mewn angen blaenoriaethol na ellid eu cynorthwyo i sicrhau llety o dan adran 73. I geiswyr sy'n gymwys, bydd y ddyletswydd hon yn dilyn y ddyletswydd interim i sicrhau llety o dan adran 68.
153. Mae is-adran (3) yn esbonio'r amgylchiadau pan fo dyletswyddau ychwanegol yn ddyledus i fathau penodol o geiswyr sy'n ddigartref yn fwriadol.

Adran 76 – Amgylchiadau pan fo’r ddyletswydd yn adran 75 yn dod i ben

154. Mae’r ddyletswydd o dan adran 75 yn dod i ben pan fydd, ymhlith pethau eraill, y ceisydd wedi gwrthod llety y barnwyd ei fod yn addas gan yr awdurdod tai lleol; neu’n dod yn fwriadol yn ddigartref. Mae’n dod i ben hefyd os yw’r ceisydd yn derbyn cynnig sector rhentu preifat o denantiaeth fyrddaliol sicr addas neu gynnig o lety tai cymdeithasol, neu o’i wirfodd yn rhoi’r gorau i feddiannu’r llety y cynigiwyd iddo fel ei brif gartref.

Adran 77 – Ystyr bod yn ddigartref yn fwriadol

155. Mae is-adrannau (2), (3) a (4) yn disgrifio pryd y bernir bod ceisydd yn ddigartref yn fwriadol ac nad yw’r ddyletswydd i sicrhau llety o dan adran 75(2) felly yn ddyledus iddo. O dan rai amgylchiadau, er enghraifft, os yw’r aelwyd yn cynnwys plant neu bobl ifanc, gall y ddyletswydd yn adran 75(3) fod yn ddyledus i’r ceisydd..
156. Gall y ddyletswydd tai interim ddal i fod yn ddyledus am gyfnod byr i geisydd sy’n fwriadol yn ddigartref (mae adran 69 yn cyfeirio at hyn).

Adran 78 – Penderfynu rhoi sylw i fwriadoldeb

157. Ni chaiff awdurdod tai lleol roi sylw i p’un a yw person wedi dod yn ddigartref yn fwriadol at ddibenion adrannau 68 a 75 ond os yw wedi penderfynu gwneud hynny ac yn dilyn y weithdrefn ar gyfer hysbysu am y penderfyniad sy’n ofynnol gan yr adran hon. Nodir y ceiswyr neu’r categorïau o geiswyr y caniateir i benderfyniad o’r fath gael ei wneud mewn cysylltiad â hwy mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru.

Adran 79 – Amgylchiadau pellach pan fo’r dyletswyddau i gynorthwyo ceiswyr yn dod i ben

158. Mae dyletswyddau awdurdod lleol o dan adrannau 66, 68, 73 a 75 yn dod i ben o dan yr amgylchiadau a ddisgrifir gan is-adrannau (2), (3), (4) neu (5). Rhaid i’r ceisydd fod wedi ei hysbysu’n unol ag adran 84.

Adran 80 - Atgyfeirio achos at awdurdod tai lleol arall

159. Caiff awdurdod tai lleol atgyfeirio ceisydd at awdurdod arall yng Nghymru neu Lloegr ond dim ond os yw’r ceisydd mewn angen blaenoriaethol ac yn ddigartref yn fwriadol. Rhaid i’r awdurdod fod yn fodlon bod amodau penodol wedi eu bodloni a rhaid i’r achos fod yn un lle y byddai’r awdurdod, pe na bai’r achos yn cael ei atgyfeirio, yn ddarostyngedig i’r ddyletswydd i gynorthwyo i sicrhau llety yn adran 73. Mae is-adran (3) yn nodi’r amodau ar gyfer atgyfeirio y mae angen eu bodloni, tra bo is-adran (4) yn esbonio pryd na fydd yr amodau wedi eu bodloni.
160. Cytunir fel rheol rhwng y ddau awdurdod ar y cwestiwn ynghylch a yw’r amodau ar gyfer atgyfeirio wedi eu bodloni. Os na allant gytuno a bod y ddau awdurdod yng Nghymru, bydd yr atgyfeiriad yn unol â’r trefniadau y bydd Gweinidogion Cymru yn eu cyfarwyddo. Pan fo’r awdurdod sy’n atgyfeirio’r achos yng Nghymru a’r llall yn Lloegr, bydd yr atgyfeiriad yn unol â’r trefniadau y bydd Gweinidogion Cymru a’r Ysgrifennydd Gwladol yn eu cyfarwyddo ar y cyd drwy orchymyn.
161. Mae diwygiadau canlyniadol wedi eu gwneud i Ddeddf Tai 1996 i ddarparu ar gyfer atgyfeiriadau oddi wrth awdurdodau tai lleol yn Lloegr at awdurdodau yng Nghymru (gweler Atodlen 3).

Adran 81 – Cysylltiad lleol

162. Mae is-adran (2) yn nodi pryd y mae gan berson gysylltiad lleol, tra bo is-adran (3) yn egluro, at ddibenion is-adran (2)(a), pan na fydd preswiliad mewn ardal o ddewis y person ei hun. Caiff Gweinidogion Cymru drwy orchymyn bennu pan na fo person i’w ystyried yn gyflogedig mewn ardal neu pan na fo’r preswiliad i’w drin fel ei ddewis

ei hun. Mae is-adrannau (5) a (6) yn cyfeirio at gysylltiad lleol mewn achosion sy'n berthnasol i gefnogaeth i geiswyr lloches, fel y'i nodir yn Neddffau Cenedligrwydd, Mewnfudo a Lloches 1999 a 2002.

Adran 82 - Dyletswyddau i geisydd y mae ei achos yn cael ei ystyried ar gyfer ei atgyfeirio neu'n cael ei atgyfeirio

163. Mae is-adran (1) yn esbonio pan fydd awdurdod lleol, sy'n ceisio atgyfeirio achos ceisydd at awdurdod tai lleol arall, yn peidio â bod dan ddyletswydd o dan adran 68 ac adran 73 i'r ceisydd hwnnw. Pan na fo'r dyletswyddau'n gymwys, rhaid i'r awdurdod sy'n ceisio gwneud yr atgyfeiriad sicrhau llety addas i'w feddiannu gan y ceisydd hyd nes y caiff ei hysbysu am y penderfyniad gwirioneddol ynghylch a yw'r amodau ar gyfer atgyfeirio wedi eu bodloni.
164. Pan fydd penderfyniad wedi ei wneud ynghylch atgyfeirio, rhaid i'r ceisydd gael ei hysbysu'n unol ag adran 84. Os penderfynir nad yw'r amodau ar gyfer atgyfeirio wedi eu bodloni, mae dyletswydd o hyd ar yr awdurdod i'r ceisydd o dan adran 73 (y ddyletswydd i gynorthwyo i sicrhau llety ar gyfer ceiswyr digartref). Pan fo'r amodau ar gyfer atgyfeiriad wedi eu bodloni a bod yr awdurdod y mae'r achos i'w atgyfeirio ato (yr "awdurdod sy'n cael ei hysbysu") yng Nghymru, daw'r awdurdod sy'n cael ei hysbysu wedyn yn ddarostyngedig i'r ddyletswydd o dan adran 73 mewn cysylltiad â'r ceisydd. Mewn achosion pan fo'r awdurdod sy'n cael ei hysbysu yn Lloegr, dylid trin yr achos yn unol ag adran 201A o Ddeddf Tai 1996.
165. Mae is-adrannau (5) a (6) yn nodi'r sefyllfa pan fo'r ceisydd yn ceisio cael adolygiad o benderfyniad yr awdurdod sy'n hysbysu. Mae is-adran (7) yn gwneud darpariaeth i drin hysbysiadau nad ydynt wedi dod i law fel rhai sydd wedi eu rhoi os ydynt ar gael i'w casglu.

Adran 83 – Achosion a atgyfeirir gan awdurdod tai lleol yn Lloegr

166. Pan fo achos yn cael ei atgyfeirio i awdurdod tai lleol yng Nghymru gan awdurdod tai lleol yn Lloegr o dan adran 198 (1) o Ddeddf Tai 1996 a bod yr atgyfeiriad yn cael ei dderbyn, mae'r un dyletswyddau yn ddyledus i'r ceisydd â phe bai'r ceisydd wedi gwneud cais yng Nghymru. Y rhain yw'r ddyletswydd interim i letya ceisydd sydd mewn angen blaenoriaethol (adran 68) a'r ddyletswydd i gynorthwyo i sicrhau llety i geiswyr digartref (adran 73). Mae is-adran (3) yn darparu bod y diffiniad o "ceisydd" ym Mhennod 2 yn cynnwys person o'r fath; diben hyn yw sicrhau bod y darpariaethau eraill yn gymwys iddynt hwy yn yr un modd ag y maent yn gymwys i geiswyr yng Nghymru. Bydd hyn yn cynnwys, er enghraifft a phan fo'n briodol, adran 75 (dyletswydd i sicrhau llety etc.) a'r darpariaethau am adolygu penderfyniadau o dan adrannau 85 i 89.

Adran 84 – Hysbysiad bod dyletswyddau wedi dod i ben

167. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod tai lleol hysbysu ceisydd os daw i'r casgliad fod ei ddyletswydd i'r ceisydd o dan unrhyw un neu rai o adrannau 66, 68, 73 neu 75 wedi dod i ben. Mae hyn yn cynnwys pan fo wedi atgyfeirio'r achos at awdurdod arall neu wedi penderfynu bod yr amodau ar gyfer atgyfeiriad o'r fath wedi eu bodloni. Rhaid i'r hysbysiad fod yn ysgrifenedig. Mae is-adran (4) yn esbonio pryd y caiff hysbysiad ei drin fel un sydd wedi ei roi, os nad yw wedi dod i law ceisydd.

Adran 85 – Hawl i ofyn am adolygiad

168. Mae'r adran hon yn rhoi hawl i geiswyr ofyn am adolygiad o benderfyniadau a wneir o dan Bennod 2 mewn perthynas â'i achos. Disgrifir y penderfyniadau y caniateir eu hadolygu yn is-adrannau (1) i (3). Rhaid i gais am adolygiad gael ei wneud cyn diwedd cyfnod o 21 o ddiwrnodau gan ddechrau ar y diwrnod y caiff y ceisydd hysbysu am y penderfyniad o dan sylw. Caiff yr awdurdod tai lleol ganiatáu cyfnod hwy ond rhaid rhoi cytundeb i'r cyfnod hwy hwn yn ysgrifenedig.

Adran 86 – Gweithdrefn ar gyfer adolygiad

169. Caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau ar gyfer y weithdrefn sydd i'w dilyn mewn cysylltiad ag adolygiad o benderfyniad awdurdod tai lleol o dan adran 85. Mae is-adran (2) yn rhoi enghreifftiau o'r hyn y caiff rheoliadau ei wneud yn ofynnol neu ddarparu ar ei gyfer. Mae is-adrannau (3) i (7) yn nodi'r hyn y mae'n rhaid i awdurdod lleol ei wneud i hysbysu'r ceisydd.

Adran 87 – Effaith penderfyniad mewn adolygiad neu apêl na chafodd camau rhesymol eu cymryd

170. Pan ddeuir i'r casgliad, mewn adolygiad neu apêl yn erbyn penderfyniad o dan adran 85(2), na chafodd camau rhesymol eu cymryd o dan y ddyletswydd i sicrhau llety addas ar gyfer ceisydd cymwys, bydd adran 73, sef y ddyletswydd i gynorthwyo i sicrhau llety ar gyfer ceiswyr digartref, yn gymwys eto. Pan fo hyn yn digwydd, mae is-adran (2) yn esbonio sut mae'r cyfeiriad at y cyfnod o 56 o ddiwrnodau yn adran 74(2) i'w ddehongli.

Adran 88 – Hawl i apelio i lys sirol ar bwynt cyfreithiol

171. Mae'r adran hon yn gwneud darpariaeth sy'n caniatáu i apelau gael eu gwneud gan geisydd i'r llys sirol ar bwyntiau cyfreithiol sy'n codi mewn cysylltiad ag adolygiad o dan adran 85.
172. Caiff llys, mewn apêl, wneud y cyfryw orchymyn i gadarnhau, diddymu neu amrywio penderfyniad a wnaed gan awdurdod tai lleol ag y gwêl yn dda. Mae is-adran (5) yn rhoi p#er i'r awdurdod i ddarparu llety dros dro wrth aros am apêl os oedd dyletswydd yn ddyledus i'r ceisydd o dan adran 68, 75 neu 82.

Adran 89 - Apelau yn erbyn gwrthodiad i letya wrth aros am apêl

173. Os oes gan geisydd hawl i apelio i'r llys sirol o dan adran 88, caiff apelio hefyd yn erbyn penderfyniad awdurdod i beidio ag arfer ei b#er i ddarparu llety dros dro o dan adran 88(5).

Adran 90 – Ffioedd

174. Mae'r adran hon yn gwneud darpariaeth sy'n caniatáu i awdurdod tai lleol ei gwneud yn ofynnol i berson a letyir o dan y Bennod hon dalu ffioedd rhesymol am y llety.

Adran 91 - Lleoli y tu allan i'r ardal

175. I'r graddau y bo hynny'n rhesymol ymarferol, rhaid i awdurdod lleol sicrhau neu gynorthwyo i sicrhau llety ar gyfer ceisydd yn ardal yr awdurdod ei hun. Os yw'n sicrhau llety mewn ardal awdurdod arall, rhaid iddo hysbysu'r awdurdod hwnnw ar ffurf ysgrifenedig. Nodir cynnwys yr hysbysiad a phryd y mae'n rhaid ei roi yn is-adrannau (3) a (4) yn ôl eu trefn.

Adran 92 – Llety interim: trefniadau â landlord preifat

176. Caiff awdurdod lleol, wrth gyflawni ei swyddogaethau o dan adrannau 68, 82 neu 88(5), wneud trefniadau â landlord preifat i ddarparu llety.

Adran 93 - Gwarchod eiddo

177. Mae gan awdurdod lleol ddyletswydd i gymryd camau rhesymol i atal colli eiddo personol y ceisydd neu i atal neu liniaru niwed iddo pan ddaw'n ddarostyngedig i'r dyletswyddau a nodir yn is-adran (2) os nad oes unrhyw drefniadau addas wedi eu gwneud neu'n cael eu gwneud i warchod yr eiddo a'i fod yn credu bod perygl y byddai'r eiddo'n cael ei golli neu ei niweidio oherwydd anallu'r ceisydd i'w warchod neu i

ymdrin ag ef. Mae'r awdurdod yn parhau i fod yn ddarostyngedig i'r ddyletswydd hon hyd yn oed os yw'r dyletswyddau a nodir yn is-adran (2) yn dod i ben.

178. Mae'r ddyletswydd yn is-adran (1) yn ddarostyngedig i unrhyw amodau y mae'r awdurdod yn eu hystyried yn briodol mewn achos penodol. Nodir enghreifftiau o'r math o amodau y caiff awdurdod eu gosod yn is-adran (4). Caiff awdurdod gymryd camau i warchod eiddo hyd yn oed os nad yw ceisydd mewn angen blaenoriaethol.

Adran 94 - Gwarchod eiddo: darpariaethau atodol

179. Mae is-adran (1) yn rhoi i awdurdod lleol b#er i fynd i fangre lle y mae'r ceisydd yn preswyllo fel arfer neu a oedd yn breswylfa arferol i'r ceisydd ddiwethaf wrth gymryd camau i warchod eiddo personol ceisydd. Mae'n caniatáu hefyd i awdurdod ymdrin â'r eiddo personol mewn unrhyw ffordd sy'n rhesymol angenrheidiol.
180. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r swyddog sydd wedi ei awdurdodi i fynd i fangre ddarparu awdurdodiad ysgrifenedig, os gofynnir iddo wneud hynny, tra bo is-adran (3) yn nodi beth sy'n digwydd os yw person yn rhwystro'r swyddog wrth arfer y p#er. Mae'r is-adrannau eraill yn darparu ar gyfer trosglwyddo'r eiddo i leoliad a enwebir gan y ceisydd, pryd y bydd y ddyletswydd yn dod i ben, a'r hysbysiadau y mae'n rhaid eu rhoi.

Section 95 – Cydweithredu

181. Rhaid i awdurdod lleol yng Nghymru wneud trefniadau sy'n hyrwyddo cydweithredu rhwng ei swyddogion sy'n arfer swyddogaethau tai a'r rhai sy'n arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol. Rhaid iddo wneud hyn gyda golwg ar gyflawni nifer o amcanion mewn perthynas â'i ardal: atal digartrefedd, darparu llety addas i bobl a all ddod yn ddigartref; cefnogi pobl sydd, neu y gallent ddod, yn ddigartref; a chyflawni ei swyddogaethau o dan y Rhan hon yn effeithiol.
182. Caiff awdurdod ofyn am gydweithrediad personau a restrir yn is-adran (5). Gallant fod yng Nghymru neu Loegr. Os gwneir cais, rhaid i'r person y gwneir y cais iddo gydymffurfio â'r cais oni fyddai gwneud hynny'n anghydnaws â'i ddyletswyddau ei hun neu oni fyddai'n cael effaith andwyol fel arall ar arfer ei swyddogaethau. Caiff awdurdod tai lleol wneud ceisiadau am wybodaeth hefyd i berson o'r fath os oes angen yr wybodaeth honno ar yr awdurdod er mwyn arfer ei swyddogaethau o dan y Rhan hon; rhaid i'r person y gwneir cais iddo gydymffurfio â'r cais hwnnw oni bai bod y seiliau a grybwyllwyd uchod mewn cysylltiad â gwrthod ceisiadau am gydweithredu yn bodoli. Os bydd person neu gorff yn penderfynu peidio â chydymffurfio ag unrhyw gais a wneir o dan yr adran hon, rhaid iddo roi rhesymau ysgrifenedig am y penderfyniad i'r awdurdod a wnaeth y cais. Gall y rhestr o bersonau yn is-adran (5) gael ei diwygio gan Weinidogion Cymru drwy orchymyn; ond ni chaniateir i Weinidogion y Goron gael eu hychwanegu at y rhestr.

Adran 96 - Cydweithredu mewn achosion penodol yn ymwneud â phlant

183. Mae is-adran (1) yn esbonio nad yw darpariaethau eraill yr adran hon yn gymwys ond os oes gan awdurdod tai lleol reswm i gredu y gallai ceisydd y mae person o dan 18 mlwydd oed yn preswyllo gydag ef, neu y gellid disgwyl yn rhesymol iddo breswyllo gydag ef: yn anghymwys i gael cymorth; yn ddigartref ond ei bod yn annhebyg bod dyletswyddau yn ddyledus iddo o dan adrannau 68, 73 neu 75; neu o dan fygythiad o ddigartrefedd ond ei bod yn annhebyg bod dyletswydd yn ddyledus iddo o dan adran 66.
184. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod tai lleol wneud trefniadau i sicrhau bod y ceisydd yn cael ei wahodd i gydsynio ag atgyfeirio'r ffeithiau hanfodol am ei achos at yr adran gwasanaethau cymdeithasol a phan fo cydsyniad wedi ei roi, trefniadau i hysbysu'r adran honno am y ffeithiau hynny ac am benderfyniad dilynol yr awdurdod mewn cysylltiad ag achos y ceisydd. Fel a nodir yn is-adran (3), nid yw hyn

yn effeithio ar unrhyw b#er arall sydd gan yr awdurdod i ddatgelu unrhyw wybodaeth i'w adran gwasanaethau cymdeithasol heb gydsyniad.

185. Pan fo'n penderfynu fel awdurdod tai lleol bod ceisydd yn anghymwys i gael cymorth, ei fod wedi dod yn ddiartref yn fwriadol neu wedi dod o dan fygythiad o ddiartrefedd yn fwriadol, rhaid i gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol wneud trefniadau i sicrhau bod ei adran dai yn rhoi i'r adran gwasanaethau cymdeithasol y cyngor a'r cynhorthwy y bydd yn gofyn yn rhesymol amdanynt.

Adran 97 – Datganiadau anwir, celu gwybodaeth a methiant i ddatgelu newid mewn amgylchiadau

186. Mae'r adran hon yn creu trosedd os yw person yn fwriadol neu'n ddi-hid yn gwneud datganiad anwir, neu'n celu gwybodaeth gyda'r bwriad o gymell awdurdod tai lleol i ddarparu llety neu gynhorthwy.
187. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i geisydd, cyn penderfyniad awdurdod tai lleol ar y cais, hysbysu awdurdod tai lleol am unrhyw newid yn y ffeithiau sy'n berthnasol i'w achos. Rhaid i'r gofyniad hwn gael ei esbonio i'r ceisydd mewn iaith glir. Os na fydd person, ar ôl cael esboniad ohono, yn cydymffurfio a'i fod heb esgus rhesymol am fethu â chydymffurfio, mae'n euog o drosedd ac yn agored ar gollfarn ddiannod, i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 4 ar y raddfa safonol.

Adran 98 – Canllawiau

188. Wrth arfer unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau sy'n ymwneud â digartrefedd, rhaid i awdurdod lleol yng Nghymru roi sylw i unrhyw ganllawiau a ddyroddir gan Weinidogion Cymru. Mae hyn yn gymwys i holl adrannau perthnasol y cynghorau. Fel a nodir yn is-adran (4), rhaid i ganllawiau a ddyroddir o dan y rhan hon gael eu cyhoeddi.

Adran 99 – Dehongli'r Bennod hon a mynegai o ymadroddion wedi eu diffinio

189. Mae'r adran hon yn diffinio termau a ddefnyddiwyd yn Rhan 2 neu'n esbonio fel arall lle y gellir dod o hyd i ddiffiniadau o dermau.

Adran 100 – Diwygiadau canlyniadol

190. Mae Rhan 1 o Atodlen 3 yn nodi diwygiadau i Ddeddfau eraill sy'n angenrheidiol o ganlyniad i'r ddarpariaeth a wneir gan y Rhan hon.